

Κατερίνα Δαλακούρα: Δεν υπάρχει ισλαμική κουλτούρα, υπάρχουν ισλαμικές κουλτούρες

Η Κατερίνα Δαλακούρα είναι λέκτορας Διεθνών Σχέσεων στο London School of Economics and Political Science, όπου διδάσκει Διεθνείς Σχέσεις στη Μέση Ανατολή, Διεθνή Πολιτική και Ηθική του Πολέμου. Στο βιβλίο της «*Ισλάμ, φιλελευθερισμός και ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπτώσεις στις διεθνείς σχέσεις*» (μτφρ. Εύη Ανδρίτσου, εκδ. Πατάκης, 2007), προϋν μιας μακρόχρονης έρευνας, θέτει μια σειρά ερωτημάτων που ερευνούν την έννοια του «δικαιώματος» στις ισλαμικές κοινωνίες, χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα την Τυνησία και την Αίγυπτο. Πώς επηρεάζει το Ισλάμ την πρόσληψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις μουσουλμανικές κοινωνίες; Υπάρχει μια ισλαμική αντίληψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων; αναρωτιέται η συγγραφέας στη μελέτη της

Κα. Δαλακούρα, έχετε μελετήσει την έννοια του δικαιώματος στην ισλαμική κουλτούρα. Πώς ορίζεται το «δικαίωμα» στις ισλαμικές κουλτούρες; Υπάρχουν σημεία που συναντά αντίστοιχες έννοιες της δυτικής κουλτούρας, αληθινά ή βετικά συνδιαλεγόμενες με τον διαφωτισμό;

Ο όρος «ισλαμική κουλτούρα» δεν υπάρχει. Υπάρχουν, αντίθετα, πολλές «ισλαμικές κουλτούρες» - ή, για να είμαι ακριβής, κουλτούρες Μουσουλμανικών λαών που ζουν είτε σε κοινωνίες όπου το μουσουλμανικό στοιχείο αποτελεί την πλειοψηφία, είτε σε κοινωνίες χωρών της Ευρώπης, της Αφρικής και της Ασίας, όπου αυτό αποτελεί μειονότητα. Δίνω μεγάλη σημασία σ' αυτό το σημείο, επειδή οι διάφοροι μουσουλμανικοί λαοί δεν αυτοπροσδιορίζονται πρωτίτως ή αναγκαστικά ως Μουσουλμάνοι, αλλά αναγνωρίζουν τον εαυτό τους και μέσα σε εθνι-

κούς ή φυλετικούς χαρακτηρισμούς, όπως κάνουν για παράδειγμα λαοί καθώς οι Αιγύπτιοι, οι Ινδονήσιοι, οι Τούρκοι. Οι κουλτούρες αυτών των λαών είναι πολύ διαφορετικές και έχουν δεχτεί πληθώρα επιρροών, μία μόνο από τις οποίες είναι το Ισλάμ.

Στις παραδοσιακές Ισλαμικές κοινωνίες δεν υπάρχει η έννοια του ανθρωπίνου δικαιώματος με την σύγχρονη έννοια του αναλλοτρίωτου δικαιώματος. Τα δικαιώματα που έχουν άτομα ή ομάδες εξαρτώνται από τη θέση και τον ρόλο τους μέσα στην κοινωνία - για παράδειγμα, δικαιώματα συζύγων, γονιών και παιδιών, αρχόντων και αρχομένων, Μουσουλμάνων και μη-Μουσουλμάνων. Θα ήταν πάντως προτιμότερο να μιλάμε για «προνόμια» παρά για «δικαιώματα», όταν αναφερόμαστε σε παραδοσιακές Ισλαμικές κοινωνίες. Πρέπει να σταθούμε σε δυο κυρίως σημεία: Το πρώτο είναι πως το χαρακτηριστικό που προαναφέραμε δεν είναι ιδιαίτερο των Μουσουλμανικών κοινωνιών: όλες οι παραδοσιακές κοινωνίες δεν αντιλαμβάνονται την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τον τρόπο που την καταλαβαίνουν οι οπαδοί της Διαφωτιστικής σκέψης. Το δεύτερο είναι πως η σχέση που έχουν οι διάφορες Μουσουλμανικές κουλτούρες με την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον σύγχρονο κόσμο εξαρτάται από το επίπεδο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξής τους και τις ιστορικές ιδιαιτερότητες της κάθε μιας. Είναι αδύνατο να θελήσουμε να κάνουμε γενικεύσεις. Πώς είναι δυνατόν να βάλουμε στο ίδιο καλάθι ένα Μουσουλμάνο που ζει σε μια μεσοαστική συνοικία της Κων/πολης, για παράδειγμα, με ένα Μουσουλμάνο από ένα απομονωμένο χωριό του Αφγανιστάν; Μπορεί και οι δυο να είναι πιστοί, αλλά ο τρόπος που κατανοούν αυτοί οι δυο το Ισλάμ είναι τελείως διαφορετι-

κός.

Ζείτε και διδάσκετε στην Αγγλία. Ποιο είναι το στερεότυπο του μουσουλμάνου στην βρετανική κοινωνία; Λαμβάνεται υπόψη μόνο το θρησκειομα ή παίζουν ρόλο άλλοι κοινωνικοί παράγοντες;

Μέχρι προσφάτως, οι Μουσουλμανικοί πληθυσμοί στη Βρετανία προσδιορίζονταν κυρίως από το έθνος στο οποίο ανήκαν. Ο ρατσισμός και η αντιμετώπιση με βάση τα στερεότυπα ήταν φαινόμενα ευρύτατα διαδεδομένα, αλλά είχαν ως αντικείμενό τους «Pakis» (σημ. υποτιμητικό όνομα για τους Πακιστανούς) και όχι τους Μουσουλμάνους. Αυτό άλλαξε με γρήγορους ρυθμούς από την εποχή της υπόθεσης του Σάλμαν Ρασντί, στο τέλος της δεκαετίας του '80. Όλο και περισσότερο η θρησκεία γίνεται ένα πρωτεύον στοιχείο της ταυτότητας, τόσο για τους Μουσουλμανικούς πληθυσμούς στη Βρετανία όσο και στον τρόπο που τους βλέπει η κοινωνία. Αυτό, περισσότερο ίσως από μια αυξανόμενη θρησκευτικότητα, εξηγεί για παράδειγμα την διάδοση της μαντίλας στις νεαρές Μουσουλμάνες. Τα γεγονότα του Ιουλίου 2007, όταν μια ομάδα Πακιστανών δεύτερης γενιάς έβαλαν βόμβες στα μέσα μαζικής συγκοινωνίας του Λονδίνου, σφραγίζεται δυστυχώς σε μια αμοιβαία αύξηση της καχυποψίας με ολέθρια αποτελέσματα.

Γιατί, κατά τη γνώμη σας, σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες, όπως οι σύγχρονες ευρωπαϊκές, το θρησκευτικό στοιχείο έχει τόση δύναμη, που μπορεί να οδηγήσει σε βιαιότητες είτε να δημιουργήσει προβλήματα στις σχέσεις ετερόθρησκων κοινοτήτων;

Θεωρείται συχνά ότι η θρησκεία βραδύνεται σε φάση ανάκαμψης σε ολόκληρο τον κόσμο τα τελευταία χρόνια

και αυτό είναι κάτι που αφορά και τις πολύπολιτισμικές κοινωνίες. Δεν πρόκειται για φαινόμενο που αφορά αποκλειστικά το Ισλάμ, το βλέπουμε και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, όπως ο Χριστιανισμός, ο Ινδουισμός, ο Ιουδαϊσμός και ο Κομφουκιανισμός. Η θρησκευτική αναζωπύρωση δεν εκφράζεται μόνο με την ενδυνάμωση της προσωπικής θρησκευτικότητας και πίστης. Παίρνει πολλές άλλες μορφές, μια από τις οποίες είναι και η πολιτική. Ανάμεσα στους Μουσουλμάνους αναπτύχθηκαν «ισλαμιστικά» κινήματα που θεωρούν πως το Ισλάμ πρέπει να συστήσει μια πολιτική ιδεολογία στη βάση της οποίας να ανα-διαμορφώσει την κοινωνία. Περιστατικά που παρουσιάζονται να έχουν θρησκευτικό περιεχόμενο - όπως αυτά που συνέβησαν στην Αθήνα λίγες μέρες πριν - συχνά πρέπει να ερμηνεύονται διαφορετικά, για παράδειγμα με όρους κοινωνικούς ή οικονομικής αδικίας. Πρέπει να ελέγχουμε πολύ προσεκτικά την κάθε περίπτωση και να αποφεύγουμε τα βεβαιασμένα συμπεράσματα.

1. σελ. από σουφιστικό ποίημα

